

УДК 94(477.8) «1914-1923»

«ВАТИКАНСЬКИЙ» АРХІВ ЗУНР

В.С. Великочий

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті висвітлюється історія документів і матеріалів, відкладених в результаті діяльності владних інституцій Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) в період її так званого «безтериторіального» існування, що одержали неофіційну назву «ватиканського» архіву. Подано коротку характеристику видів писемних джерел цього архіву, його історичної долі, ролі українських громадських, політичних, церковних, культурних діячів у їх збереженні та використанні в науковому обігу. Порушується проблема повернення «ватиканського» архіву ЗУНР в Україну.

Ключові слова: види писемних документів, Колекція документів ЗУНР, історіографія ЗУНР, Українська Греко-Католицька Церква, Український Католицький Університет ім. Св. Климента Папи.

Вступ. Двадцять століття в історії українського народу було одним з найбільш значимих, неоднозначних, суперечливих і визначальних. Це стосується насамперед визначення стратегічного вектору національно-державного поступу українства, яке на початку століття минулого вперше за майже 350 років свого бездержавного існування задекларувало прагнення бути господарем на власній землі, прагнення об'єднатися в єдиній соборній сім'ї.

Українська революція 1917–1920 рр. в цьому контексті стала першим реальним кроком на шляху реалізації мрії. Вона поставила на порядок денний насамперед проблему виокремлення української нації, української держави серед сонму тих, які теж ставали на шлях власного державного будівництва, виходили з під влади двох великих європейських монархій: Австро-Угорської та Росій-

ської. Перебуваючи в складі різних не лише територіально, але й за суттю свого політичного режиму імперій, так звані підросійська й півдавстрійська частини України розвивалися головню в руслі тих соціально-економічних та суспільно-політичних обставин та процесів, що мали місце в цих державних утвореннях.

На теренах Галичини, Буковини та Закарпаття у жовтні 1918 р. виникла, у листопаді цього ж року була конституційована Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР). Вона проіснувала територіально до 16 липня 1919 р., а дипломатичну боротьбу за визнання права на державне існування продовжувала до 14 березня 1923 р. – до рішення Ради послів Антанти про передачу території Галичини в підмандатне управління Другій Речі Посполитій.

У січні 1919 р. відбулася за обоюсторонньої ініціативи українських державних діячів ЗУНР та Директорії Української Народної Республіки (УНР) подія епохального характеру в історії українства – було проголошено злуку двох національно-державних утворень та об'єднання суспільств в єдине. Правда, на сьогодні ані історики, ані політологи, ані суспільствознавці не прийшли до єдиної думки з приводу визначення комплексу причин не реалізації цих ідей і підходів. При цьому чи не всі вони однозначно як на один з головних чинників, вказують на зовнішньополітичний. Не вдаватимемось до детального розгляду цієї проблеми, оскільки вона, з одного боку, не є предметом нашого пошукування в даній статті. З іншого – з цього приводу вже неодноразово було висловлено окремі думки і міркування [21], в тому числі і нами [7; 8; 9].

Зосередимо свою увагу на долі документів і матеріалів з історії ЗУНР, які складають вагому частину її історично-

го й історіографічного спадку й доволі значимий сегмент джерельної бази до її вивчення. Йдеться насамперед про документи й матеріали, які зберігаються сьогодні в архіві Українського католицького університету ім. Св. Климента Папи (УКУ – авт.) під умовною назвою «Колекція документів ЗУНР».

Огляд джерел. Загалом, найбільшою проблемою документальної спадщини ЗУНР, на нашу думку, є відсутність її територіальної та інституціональної концентрації. Має місце розосередження джерельної бази ЗУНР не лише в різних архівах та архівних установах, а й у різних країнах. Це зумовлено «як особливостями долі самої ЗУНР, її діячів та активістів, так і розчленуванням українських земель у наступний період та еміграційними процесами, що поряд з суспільно-політичними факторами зумовило специфіку формування центрів українознавства, архівного і бібліографічного фондів ЗУНР» [10].

Проведений нами з допомогою методів джерелознавчої евристики пошук відповідних джерел засвідчує, що ні в одній з установ системи Національного архівного фонду України на сьогоднішній день ще не існує окремого фонду, не створено окремої колекції документів, які характеризувалися б цілісністю, глибоко і всебічно висвітлювали різноманітні аспекти виникнення, становлення та діяльності ЗУНР. Фонду чи колекції такого типу і рівня репрезентативності, наскільки нам вдалось встановити, фактично немає і за межами України. Це закономірний результат як зазначених вище факторів, так і специфіки функціонування архівних установ, вироблених архівознавством принципів та практики формування архівних фондів, колекцій документів.

Проблема «ватиканського» архіву ЗУНР, вважаємо, ще не стала предметом спеціальних наукових пошукувань. Їй присвячено лише кілька наукових статей [18; 19], вступних статей до збірників до-

кументів і матеріалів з історії ЗУНР [11], окремі сторінки дисертаційних досліджень [6; 20]. Загалом архівна спадщина ЗУНР, опис документів і матеріалів, які дають можливість прослідкувати історію цієї української держави більшою чи меншою мірою висвітлювалися у спеціальних узагальнюючих монографічних працях [4; 12; 13; 14; 16,], виданнях енциклопедичного характеру [15]. Самі ж документи і матеріали «ватиканського» архіву ЗУНР вже частково були введені в науковий обіг найперше директором Архіву УКУ доктором Теофілем Горнікевичем під час підготовки ним збірника документів і матеріалів про події в Україні в 1914–1922 рр. [22]. Найбільш повно і системно, на нашу думку, матеріали Колекції документів ЗУНР з так званого «ватиканського» архіву оприлюднено видавцями збірника документів і матеріалів з історії цієї держави, колективом авторів, вчених з Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника під керівництвом доктора історичних наук, професора Олександра Карпенка [11].

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за необхідне стверджувати, що однією з найбільш репрезентативних колекцією документів з історії ЗУНР, на нашу думку, є та, яка зберігається в архіві Українського католицького університету імені Св. Климента Папи у Ватикані. Документи і матеріали, що складають колекцію, відклалися в результаті діяльності органів державної влади ЗУНР впродовж, як правило, другого, «безтериторіального» періоду її існування впродовж 1919–1923 рр. Нам особисто довелося вперше зіткнутися з документальними матеріалами з цієї колекції в ході роботи над підготовкою вже згаданого збірника документів і матеріалів у 5-ти томах 8-ми книгах «ЗУНР: 1918–1923 рр.».

Досить цікавою є й історія того, як проф. О.Карпенкові вдалося дізнатися про існування архіву ЗУНР у Ватикані. Всі перипетії тих подій нами були опи-

сані в одній з наукових розвідок, присвячених вшануванню вченого як одного з корифеїв вітчизняної історичної науки[5]- його 80-річного ювілею.

Так звана «ватиканська» Колекція документів ЗУНР має свою історію формування, а її доля, переміщення з Австрії до Ватикану, роль в цьому процесі служителів української католицької церкви: від патріархів, архієреїв – до священників, описані в кількох наукових розвідках сучасних українських вчених [18; 19]. Дозволимо собі навести лише короткий опис історії самої колекції.

Наприкінці 1919 р. влада ЗУНР, не зуїмвши спільно з силами Директорії УНР відстояти територіально соборну українську державу, змушена була залишити українські терени і перебраться до Відня – столиці Австрії. Тут знаходився осідок ЗУНР аж до 14 березня 1923 р. Цього дня Рада Послів Антанти прийняла остаточне рішення про передачу території Східної Галичини (яка складала головню територію ЗУНР) Другій Речі Посполитій. В ньому йшлося про встановлення і визнання офіційного кордону між Радянською Росією та Польщею: « Конференція Амбасадорів (послів – авт.) – зазначається в рішенні – ухвалила визнати за кордон Польщі з Росією граничну лінію, визначену і окреслену за згодою цих держав і на їх відповідальність 22 листопада 1922 року» [17, С. 300]. Мова йшла про кордон по р. Збруч, що фактично і означало включення території Східної Галичини до Другої Речі Посполитої. З цього часу австрійський уряд на вимогу польської дипломатії заборонив діяльність урядових структур ЗУНР на території своєї держави. Це змусило Євгена Петрушевича, як керівника держави, приймати відповідні рішення.

В українській історіографії утвердилися думка і навіть твердження про те, що Є. Петрушевичем 30 квітня 1923 р. було прийнято рішення про ліквідацію Уряду Уповноважених Диктатора ЗУНР, що фактично означало припинення діяль-

ності урядових структур держави. Однак, ані у багатотомному виданні документів ЗУНР[11], ані в наукових працях монографічного характеру [12; 13; 14] не наводиться тексту цього документу. В ході джерелознавчого пошуку і нами його не виявлено. На сьогодні маємо у нашому розпорядженні лише ті документи, які опосередковано вказують на означений факт, зокрема, витяг із листа Є. Петрушевича Осипу Назаруку про припинення діяльності і ліквідацію віденського уряду ЗУНР з 30 квітня 1923 р. [11, Т. 2, С. 671]. Після процесу ліквідації урядових інституцій ЗУНР Є. Петрушевич залишає м. Відень і переїжджає до столиці Німеччини Берліна [18].

Фактично з цього часу і аж до середини 1960-х рр. архів ЗУНР знаходився у Відні під негласною опікою австрійської влади. Діяльну участь у його збереженні відіграли чимало відомих і невідомих, знаних і не дуже українських громадських і політичних діячів, звичайних пересічних патріотів, серед яких – митрополит Андрей Шептицький, о. Мирон Горнікевич, його брат Теофіл Горнікевич, Андрій Жук, митрополит Йосип Сліпий, ректор Українського католицького університету (УКУ) імені Св. Климента Папи о. Іван Хома. Можна сміливо стверджувати, що завдяки подвижницькій діяльності митрополита Й.Сліпого «ватиканський» архів ЗУНР був перевезений власне до Риму в новостворений УКУ, а після смерті Блаженнішого опіку над ним перейняв о. І.Хома.

Якісна репрезентативність джерельної бази Колекції характеризується наявністю в ній чисельних за кількістю і різноманітних за видами і змістом документів та матеріалів: розпорядків, обіжників, постанов Диктатора, інформаційних повідомлень і розпоряджень Президіальної Канцелярії Диктатора та інших владних інституцій держави протягом 1919–1923 рр.; ноти протесту Президента УНР-ди до урядів Польщі та країн Антанти, Паризької мирної конференції та ін. з

вимогою припинення окупації західноукраїнських земель інтервентами; матеріали української преси, що видавалась за розпорядженням Відділу преси і пропаганди Уряду Уповноважених Диктатора, виходила в таборах інтернованих вояків УГА в Чехословаччині тощо [1].

За свідченням проф. Карпенка О.Ю., який особисто у 1997 р. мав змогу працювати з матеріалами цієї колекції, вони і сьогодні знаходяться в такому ж стані зберігання, в якому вони були сформовані і поступили в архів. Тобто, при їх комплектуванні ще владними структурами ЗУНР була використана колишня австрійська система діловодства. Основною її відмінністю від існуючої тепер в Україні є те, що «документи в установах в міру їх надходження, незалежно від змісту, реєстрували в журналі і відкладали згідно з присвоєною їм таким чином валовою нумерацією у великі зв'язки невідшуканих документів», так званих фасцикулів [3]. Така система реєстрації, фондоутворення та зберігання документів є не лише методологічно застарілою з точки зору сучасного архівного будівництва, а й доволі непрактичною з точки зору використання. Тому нагальною потребою, вважаємо необхідність професійного опису та систематизації документальних матеріалів зазначеної колекції у відповідності до існуючих сьогодні в Україні принципів і вимог архівознавства.

Проблема реалізації цього завдання нами уявляється можливою лише в тому випадку, якщо документи і матеріали, що складають Колекцію документів ЗУНР у Ватикані, будуть передані Україні. Відповідно до чинних міжнародних угод, національного українського законодавства вона складає частку архівної україніки, культурної спадщини народу, яка повинна бути зосереджена на території його автохтонного проживання.

При цьому, враховуючи світовий досвід, малоімовірним є повернення до України оригіналів документів і матеріалів. Тож слід передбачити один з інших

варіантів повернення на батьківщину її культурного спадку. На нашу думку, такий шлях було запропоновано й частково реалізовано професором Олександром Карпенком.

Маємо на увазі те, що слід створити страхові копії документів і матеріалів цієї Колекції: кожен з них, що входить до конкретного фасцикулу, слід було б скопіювати, засвідчити відбитком печатки УКУ імені Св. Климента Папа, здійснити початковий опис. А вже формування окремих справ за принципами архівного діловодства, що прийняті і застосовуються в Україні, більш ґрунтовний опис кожного документа можна було б здійснити в тому архіві, де буде зосереджено саму Колекцію.

Слід зазначити, що владні структури Ватикану ще наприкінці минулого століття зробили перші кроки в напрямку повернення вказаних культурних цінностей. Першим з них був власне гостинний прийом і створення умов для професійної роботи українського професора в Архіві УКУ, де він працював по 16-18 годин на добу. В результаті виснажливої праці вченому вдалося перекопіювати і засвідчити відбитками лише невелику децицію документів і матеріалів. Більшість з тих, що складають Колекцію, і до сьогодні залишаються якщо не невідомими, то малодоступними для загалу вчених і широкого кола зацікавлених осіб.

Того ж року професором О.Карпенком у Ватикані було підписано угоду про співпрацю між Українським католицьким університетом імені Святого Климента Папи та Прикарпатським університетом імені Василя Стефаника (тоді ще він не мав статусу національного) для налагодження більш тісних міжнародних наукових контактів. У посольстві України в Італії Олександр Юхимович вперше і підняв питання про повернення на батьківщину Колекції документів ЗУНР [5, С.41].

Не викликає сумніву, наш погляд, той факт, що як Святий Престол, так і греко-

католицьке духовенство чимало зусиль доклали для утвердження української національної ідеї, національної державності, збереження національної пам'яті впродовж століть. Незабаром, 2018 р., відзначатимемо 100-річчя проголошення Західноукраїнської Народної Республіки. Цілком логічним і закономірним кроком у відзначенні цього ювілею стало б повернення в Україну архіву ЗУНР з Ватикану. Цей крок, вважаємо, став би ще одним підтвердженням турботи Церкви Христової, спрямованої на підтримку української державності, національної історії і культури.

Добрим і реальним прикладом того, що повернення історичних цінностей, документів в Україну через діяльність УГКЦ є цілком можливим, на нашу думку, має стати передача до фондів бібліотеки Українського католицького університету у Львові частини архіву ЗУНР, який знаходився у Мюнхені (ФРН) і США [2].

На цьому шляху важливою є подальша співпраця органів державної влади і управління України та Ватикану, які вже неодноразово демонстрували вміння домовлятися, працювати спільно. Вирішення цієї проблеми сприяло б і зміцненню їх авторитету, розширенню співпраці між народами, а найголовніше – збагаченню національної культурної спадщини України.

Висновок. В результаті діяльності владних інституцій Західноукраїнської Народної Республіки відклалося чимало документів і матеріалів, які знаходяться в різноманітних архівних установах як в Україні, так і поза її межами. Однією з найбільш репрезентативних за якісними і кількісними показниками є Колекція документів ЗУНР Українського Католицького Університету ім. Св. Климента Папи у Ватикані, що отримала неофіційну назву «ватиканського» архіву ЗУНР. Саме під такою назвою (Колекція документів ЗУНР – авт.) вона була введена в науковий обіг українським вченим, доктором історичних наук, професором, одним із засновників зунрознавства Олександром

Карпенком.

«Ватиканський» архів ЗУНР є вагомою складовою частиною архівної зарубіжної україніки. Головно в ньому представлені документи і матеріали, що висвітлюють закордонний період діяльності владних інституцій держави в час, коли вони змушені були залишити власну територію (1919–1923 рр.). Скрупульозно зібрані і старанно збережені завдяки місіонерській і патріотичній діяльності представників Української Греко-Католицької Церкви, вони на сьогодні, вимагають на нашу думку, серйозної систематизації і опрацювання відповідно до принципів сучасного українського архівознавства. Не дивлячись на те, що чимало з документів і матеріалів цієї колекції вже введені в науковий обіг, ще більш вагома їх частина залишається, як правило, невідомою для дослідників. Тому необхідним, об'єктивно обумовленим кроком на шляху повернення цієї частини української національної спадщини вважаємо, передачу в Україну так званого «ватиканського» архіву ЗУНР. Приклади сприяння цьому процесу з боку Української Греко-Католицької Церкви, під опікою якої сьогодні і знаходяться архівні документи і матеріали описаної Колекції документів, доводять можливість такого кроку. Він, на нашу думку, був би гідним і благородним в переддень відзначення 100-річчя ЗУНР (1918–1923 рр.) як складової Української революції (1914–1923 рр.).

Література

1. Архів Українського Католицького університету ім. св. Климента Папи, ф. «Колекція документів ЗУНР», оп. 1, од. зб. 10; 13; 21; 31; 44; 46; 54; 70; 77; 784 85; 88; 109; 303; 304; 306; 309.
2. В бібліотеку УКУ передано документи столітньої давності, які раніше знаходилися в архіві ЗУНР в Мюнхені та США : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kolona.net/istorichni-dokumenty-arkhivu-zunr-stanut-dostupni-v-biblioteci-uku/>.
3. Вайнбаум О.Т. Архівне будівництво в західних областях Української РСР / О. Вайнбаум, П. Замновий // 3 історії архівного

будівництва на Україні. – Харків : Харківське обласне вид-во, 1958. – С. 94.

4. Великочий В. Джерела до вивчення державного будівництва в ЗУНР / В. Великочий. – Івано-Франківськ : Плай, 2003. – 278 с.

5. Великочий В. Олександр Юхимович Карпенко : Івано-Франківський період життя і творчості / В. Великочий, О. Жерноклеєв, Л. Волосянко // Галичина. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис. – 2001. – № 5–6. – С. 35–43.

6. Великочий В.С. Історія ЗУНР : джерела до вивчення державного будівництва : Автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.06 / В.С. Великочий; Львів. держ. ун-т ім. І.Франка. – Л., 1999. – 20 с.

7. Великочий В. Національне і соціальне в державотворчій діяльності В.Винниченка періоду Української революції 1917–1920 рр. / В. Великочий // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Філософія. Політологія». – К. : Київський університет, 2003. – Вип. 48. – С. 26–29.

8. Великочий В. Проблема консолідації українських політичних сил Галичини за доби Першої світової війни в українській історіографії / В. Великочий // Галичина : краєзнавчий та культурно-просвітний часопис. – Івано-Франківськ, 2009. – № 15–16. – С. 558–566.

9. Великочий В. Українська історіографія про значення і наслідки злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 року / В. Великочий, Б. Савчук // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2008. – № 1. – С. 43–48.

10. Дерев'янюк С.М. ЗУНР в українській історіографії / С.М. Дерев'янюк, А. Панчук // Укр. іст. журнал. – 1995. – № 2. – С. 29.

11. Західноукраїнська Народна Республіка. 1918–1923 рр. : док. і м-ли. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ: 2001. – Т. 1 : Листопадава 1918 р. національно-демократична революція. Проголошення ЗУНР / [уклад. О. Карпенко, К. Мицан]. – 584 с.;

Т. 2. – 2002. – 712 с.;

Т. 3. – Кн. 1. – 2005. – 644с.;

Т. 3. – Кн. 2. – 2005. – 800 с.;

Т. 4. – 2008. – 886 с.;

Т. 5. – Кн. 1. – 2009. – 944 с.;

Т. 5. – Кн. 2. – 2011. – 948 с.

12. Західно-Українська Народна Республіка. 1918 – 1923: Історія. – Івано-Франківськ : Сіверсія, 2001. – 626 с.

13. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Ілюстрована історія. – Львів; Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2008. – 524 с.

14. Литвин М. Історія ЗУНР / М. Литвин, К. Науменко. – Львів : Інститут українознавства НАНУ; вид. фірма «Олір», 1995. – 368 с.

15. Литвин М.Р. Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) : [Електронний ресурс] / М.Р. Литвин, О.С. Рубльов // Енциклопедія історії України : Т. 3: Е-Й / [Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.] / НАН України. Інститут історії України. – К. : Вид-во «Наукова думка», 2005. – 672 с. – Режим доступу : <http://www.history.org.ua/?termin=ZUNR>.

16. Макарчук С.А. Українська Республіка галичан. Нариси про ЗУНР / С.А. Макарчук. – Львів : Світ, 1997. – 192 с.

17. Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940) : Ілюстрований біографічний нарис / О. Павлишин. – Львів : Манускрипт, 2013. – 398 с.

18. Павлюк О.В. Архів уряду ЗУНР : [Електронний ресурс] / О. Павлюк. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/ArchUkr/ZUNR.php>.

19. Палієнко М.Г. Архівна спадщина української еміграції: основні етапи формування : [Електронний ресурс] / М. Палієнко. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU>.

20. Пилипів В.І. Джерела з історії взаємовідносин Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки : Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.06 / В.І. Пилипів; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 15 с.

21. Україна соборна : зб. наук. статей:

К., 2004. – Вип. 1. – 379 с.;

К., 2005. – Вип. 2. – Ч. 1. Історико-політологічні та правові засади соборності й державотворення в Україні. – 415 с.;

К., 2005. – Вип. 2. – Ч. 2. Соціокультурні, етноконфесійні та демографічні проблеми формування української нації. – 483 с.;

К., 2005. – Вип. 2. – Ч. 3. Історична регіоналістика в контексті української соборності. – 468 с.

22. Ereignisse in der Ukraine deren Bedeutung und historisches hintergrunde / Von T. Hornykiewicz:

Bd. 1. – Philadelphia : W. Lypynsky Ost-Europasches Forschungs-Instituts, 1966. – 450 p.;

Bd. 2. – 1967. – 484 p.;

Bd. 3. – 1968. – 704 p.;

Bd. 4. – 1969. – 421 p.

Velykochyy V.S. «VATICAN» ARCHIVE OF THE WEST UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC. *The article shows and describes the history of documents and materials that were postponed from the result of the government agencies institutions in the West Ukrainian People's Republic (WUPR) during its so-called «non territorial» existence and received the informal name «Vatican» archive. The attention is focused on the role of government institutions of the WUPR and the Ukrainian Greek Catholic Church in the process of preserving the documentary heritage of the Ukrainian state.*

It should be noted that at the present time there is no separate fund or created collection of documents characterized by their integrity, deeply and comprehensively, covering various aspects of the origin, formation and activities of the WUPR. There are no fund or collection of this type and level of virtual representativeness outside the Ukraine. This is a natural result of historical events and specific archival institutions operating in Ukraine and abroad as well.

The article describes briefly the types of written sources of these archive, its historical destiny, the role of Ukrainian civil, political, religious and cultural leaders in their preservation and use in the scientific process.

The author emphasizes the necessity of a professional description and systematization of documentary materials of this collection in accordance with present Ukrainian archival principles and requirements.

The article raises the issue of returning the «Vatican» archive on the eve of the 100th anniversary of the WUPR as a part of Ukraine's national cultural heritage.

Key words: *types of written documents, WUPR's documents collection, WUPR's historiography, Ukrainian Greek Catholic Church, St. Pope Clement Ukrainian Catholic University.*

Великочий В.С. «ВАТИКАНСКИЙ» АРХИВ ЗУНР. *В статье освещается история документов и материалов, отложенных в результате деятельности государственных институтов Западно-Украинской Народной Республики (ЗУНР) в период ее так называемого «безтерриториального» существования и получивших неофициальное название «ватиканского» архива. Дается короткая характеристика видов письменных источников этого архива, его исторической судьбы, роли украинских общественных, политических, церковных, культурных деятелей в их сохранении и использовании в научном обороте. Поднимается проблема возвращения «ватиканского» архива ЗУНР в Украину.*

Ключевые слова: *виды письменных документов, Коллекция документов ЗУНР, историография ЗУНР, Украинская Греко-Католическая Церковь, Украинский Католический Университет им. Св. Климента Папы.*